

III. TARPTAUTINĖ TEISĖ IR DIPLOMATIJOS ISTORIJA

JAV SUTEIKTO TARPTAUTINIO PRIPAŽINIMO LIETUVAI 1922 M. PROBLEMA

Doc. dr. Juozas Skirius

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Teisės istorijos katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 39
Elektroninis paštas tistk@ltu.lt

Pateikta 2002 m. spalio 1 d.

Parengta spausdinti 2002 m. gruodžio 10 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedros vedėjas profesorius
habil. dr. Mindaugas Maksimaitis ir Vilniaus pedagoginio universiteto Istorijos fakulteto Visuotinės istorijos
katedros docentė dr. Vida Pukienė*

S a n t r a u k a

JAV diplomatinės tarnybos parengtas 1922 m. liepos 28 d. pareiškimas užslėpta forma fiksavo Lietuvos, kartu Latvijos ir Estijos, valstybingumo laikinumą – kol egzistuos bolševikinė Rusija, bei šių valstybių sąlyginumą pripažįstant tik jų vyriausybes, o ne valstybes. Iš principo tai atitiko vakariečių proteguojamą autonominės Lietuvos, Latvijos ir Estijos demokratinės Rusijos sudėtyje nacionalinių vyriausybės viziją. Tam pritarė ne tik JAV, Prancūzijos, Didžiosios Britanijos vyriausybės, bet ir baltųjų rusų vadovai. Pripažinimo pareiškime vartojama formuluotė „pilnas pripažinimas“ reiškė pripažinimą *de jure* ir *de facto*. Amerikiečiai, numatydami savo santykius su būsima demokratine Rusija, šių sąvokų tiesiogiai pripažinimo dokumente neįvardijo.

Iki oficialaus, tiesa, savotiško diplomatinio akto amerikiečiai su Baltijos valstybėmis palaikė neformalius santykius. Jų pagrindas buvo netiesioginis *de facto* pripažinimas, pagrįstas 1919 m. gegužės 26 d. nota admirolui A. Kolčakui. JAV, priešingai nei didžiosios Europos valstybės, iki 1922 m. jo oficialiai nepaskelbė.

I ž a n g a

1922-ieji jaunai Lietuvos valstybei svarbūs dar ir tuo, kad tuomet ją pripažino svarbiausios Vakarų valstybės. Suteiktas juridinis pripažinimas sudarė sąlygas šiai naujai, nedidelei valstybei įsilieti į to meto pasaulio politinę, ekonominę ir kultūrinę struktūrą.

Tarptautinio *de facto* ir *de jure* pripažinimo buvo siekiama 1918–1922 m. Lietuvos pripažinimas 1922 m. pasiektas sunkiai, įvykdžius didžiųjų valstybių oficialiai ir neoficialiai keliamas sąlygas. Tos sąlygos tarsi parodo Lietuvos, kartu Latvijos ir Estijos, valstybingumo garantijų stoką. Pavyzdžiui, JAV vyriausybė 1918–1922 m. akivaizdžiai siekė Baltijos valstybių egzistavimo laikinumo.

Straipsnio autorius jau tyrė politinės tarptautinės organizacijos – Ambasadorių konferencijos (Didžioji Britanija, Prancūzija, Italija ir Japonija) 1922 m. gruodžio 20 d. Lietuvai suteikto *de jure* pripažinimo procesą ir motyvus [1]. Čia tikslinga įterpti ir išsamų JAV diplomatinės nuostatos tyrimą. Todėl straipsnio tikslas – remiantis lyginamosios analizės metodu iširti ir įvertinti 1922 m. liepos 28 d. JAV vyriausybės paskelbtą nuostatą Lietuvos, Latvijos ir Estijos pripažinimo klausimu. Šios konkrečios problemos atskleidimas svarbus ir tarptautinės teisės istorijai.

Istoriografinė apžvalga

Istoriografija Lietuvos, kaip ir Latvijos bei Estijos, pripažinimo klausimu nėra gausi. Tuo labiau kad Baltijos valstybių ir JAV santykių tyrinėtojai neatliko kruopščios paties pripažinimo pobūdžio analizės. Vienas iš pirmųjų tyręs Lietuvos ir JAV santykius 1918–1922 m. buvo JAV lietuvių istorikas Kostas Jurgėla. Pripažinimo aktą jis paskelbė savo disertacijoje, kurią apgynė 1954 m. Fordhamo universitete Niujorke [2]. Williamas Morrisas Davidas, JAV tarptautinės teisės ir istorijos profesorius, 1962 m. apgynė daktaro disertaciją „JAV politikos raida Baltijos valstybių atžvilgiu 1917–1922 m.“ (*Development of United States Policy toward the Baltic States 1917–1922*), kuri taip ir nebuvo išspausdinta. Profesorius nuodugniau nei K. Jurgėla aptarė 1922 m. oficialaus Baltijos valstybių pripažinimo sąlygas [3]. Jis pirmasis išnagrinėjo originalius JAV valdžios diplomatinis dokumentus, saugomus nacionaliniame JAV archyve. Netrukus pasirodė Alberto Tarulio knyga, specialiai skirta Baltijos valstybių pripažinimo klausimui [4]. Autorius plačiau nei ankstesni tyrinėtojai nagrinėjo oficialią JAV poziciją naujai susikūrusių Baltijos valstybių atžvilgiu. Jis pirmasis atkreipė dėmesį, kad dar 1920 m. buvo siūloma laikinai pripažinti šias valstybes, kol Rusijoje valdžią turėjo bolševikai. A. Tarulis išplėtojo K. Jurgėlos paliestą JAV prorusiškos orientacijos temą. Mėgino, tiesa, paviršutiniškai, JAV 1922 m. pripažinimą sieti su 1940 m. įvykiais ir JAV pozicija dėl jų. Bet paties 1922 m. pripažinimo akto turinio nenagrinėjo. Visi minėti istorikai, neprieidami prie archyvų Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, iš esmės tyrė ir aprašė JAV valdžios oficialią politiką Baltijos valstybių atžvilgiu.

Pirmieji, dėmesį atkreipę į tai, jog 1922 m. JAV pripažino ne Baltijos valstybes, o vyriausybes, buvo estų istorikas H. Talvaras ir latvių istorikas A. Puga [5]. Pastarasis savo disertacijoje tai įvertino kaip antibolševikinės JAV politikos išraišką. Istoriko J. Skiriaus darbuose gvildenamas ankstesnių istorikų ne itin plačiai nagrinėtas klausimas – Lietuvos atstovų Amerikoje veikla siekiant pripažinimo, aptariamas 1922 m. pripažinimo pobūdis, mėginama šį pripažinimą aiškinti [6].

Išsivijos ir Lietuvos periodinėje spaudoje pasirodė ne vienas proginis straipsnis, skirtas Lietuvos ir JAV santykių istorijai. Straipsniuose bandoma plačiau pakomentuoti 1922 m. pripažinimą [7].

Šaltinių apžvalga

Straipsnio medžiaga ir teoriniai apibendrinimai paremti archyviniais dokumentais. Tai ir JAV Valstybės departamento vadovybės susirašinėjimo su savo atsakingais pareigūnais pripažinimo klausimu originalai, saugomi Nacionaliniame archyve Vašingtone [8]. Tai ir Lietuvos atstovų pranešimai iš Amerikos bei Lietuvos užsienio reikalų ministerijos vadovų instrukcijos į JAV, sukauptos Lietuvos centrinio valstybės archyvo (toliau – LCVA), Užsienio reikalų ministerijos ir Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone fonduose [9]. Pasaulio lietuvių archyvo Čikagoje Amerikos lietuvių tarybos fonde yra išlikę dokumentai apie 1922 m. pripažinimą. Šia medžiaga politiniais tikslais naudojosi išsivijos organizacijos, dirbdamos Lietuvos laisvinimo darbą pokario laikotarpiu. Dalis JAV Valstybės departamento dokumentų, pavyzdžiui, susirašinėjimas su JAV atstovais Baltijos valstybėse 1920–1922 m., yra paskelbti [10]. Šie dokumentai atspindi amerikiečių nuotaikas, poziciją ir pripažinimo arba nepripažinimo argumentus.

Svarbiausi straipsnyje analizuojami dokumentai – tai 1922 m. liepos 28 d. pripažinimo pareiškimas ir 1922 m. liepos 24 d. JAV valstybės sekretoriaus Č. Hjuzo laiškas JAV prezidentui.

1. Lietuvos pripažinimo aplinkybės

1922 m. sausio 13 d. Tautų Sąjungos nutarimas likviduoti neutralią zoną ir nubrėžti naują demarkacinę liniją tarp Lietuvos valstybės ir generolo L. Želigovskio užimtų teritorijų buvo smūgis nacionaliniams lietuvių interesams. Tačiau dabar Lietuvos diplomatams tapo aišku, kad šis priverstinis *status quo* padėties pakeitimas atveria naujas galimybes sėmingiau veikti tarptautinėje arenoje siekiant didžiųjų Vakarų valstybių *de jure* pripažinimo. Šią viltį stiprino sunkiai gautas oficialus Lietuvos delegacijos pakvietimas į tarptautinę Genujos konferenciją. Lietuvos užsienio reikalų ministerijos slaptame posėdyje kovo 2 d. buvo patvirtinta instrukcija – koordinuoti Užsienio reikalų ministerijos ir atstovybių darbą siekiant Lietuvos pripažinimo Genujos konferencijoje. Lietuvos diplomatai numatė, jog prieš pradėdant spaudimą didžiųjų valstybių diplomatinėms tarnyboms būtina palankiai nuteikti tų šalių visuomenę, formuoti palankų jos požiūrį į Lietuvą, aiškinti, jog norint išlaikyti Europoje tvirtą taiką ir atgaivinti ekonomiką pirmiausia reikia stabilizuoti padėtį Europos rytuose. Buvo siūloma savo interesams išnaudoti įtakingus ir palankius Lietuvai vietos žmones, be to, pasinaudoti ir rusų emigrantų Paryžiuje, Prahoje ir Amerikoje įtaka bei kreiptis į jau Lietuvą pripažinusią valstybių atstovybes, kad šios pareikštų didžiosioms valstybėms, jog Lietuva visiškai pribrendusi būti pripažinta [11].

1922 m. vasario 6 d. baigėsi Vašingtono konferencija, kurioje JAV diplomatai atsirevanšavo už pralaimėjimą Taikos konferencijoje Paryžiuje. Konferencijoje patvirtintos sutartys pirmą kartą atspindėjo po karo padidėjusią JAV politinę įtaką tarptautinėje arenoje. Lietuvos atstovas Londone T. Naruševičius teigė, kad JAV pradės daugiau domėtis Europos reikalais, nes kaip galingos pramonės kraštas yra suinteresuotas spartesniu Europos susitvarkymu. Diplomas atkreipė dėmesį į tai, kad JAV veikia Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos politiką, nes jų finansinė padėtis verčia paisyti amerikiečių nuomonės. Todėl ir Lietuvos klausimu ištartas Vašingtono administracijos žodis turės įtakos Didžiosios Britanijos ir Prancūzijos vyriausybėms [12].

Lietuvos Vyriausybės įgaliotasis atstovas Vašingtone Voldemaras Čarneckis 1922 m. pradžioje ieškojo ryšių su įžymiais JAV politikos veikėjais ir stengėsi juos palenkti į savo pusę. Jis ragino JAV lietuvius aktyviau įsitraukti į politinę Lietuvos pripažinimo veiklą. Pažymėtina, kad Lietuvos Vyriausybės pastangos ir jos atstovų Amerikoje veikla 1918–1922 m. gana išsamiai išnagrinėta minėtuose J. Skiriaus darbuose. Šios pastangos ir buvo viena iš priežasčių, paskatinsusių JAV vyriausybę 1922 m. liepos 28 d. oficialiai pripažinti Baltijos valstybių vyriausybes. JAV archyvuose rasta medžiaga rodo, kad dar 1920 m. rugsėjo 7 d. JAV Valstybės departamentui buvo rekomenduojama pripažinti Baltijos valstybių, kaip Rusijos sudėtinės dalies, vyriausybes *de facto* ir *de jure* [13]. Tačiau šis siūlymas buvo atidėtas iki 1922 m. paliekant nemažai neaiškumų ir tarptautinės teisės srityje. Ta proga tikslinga pažymėti, kad JAV vyriausybė 1922 m. balandžio 25 d. nedviprasmiškai pareiškė, jog pripažįsta „Egipto nepriklausomybę“ [14].

2. Vyriausybės pripažinimas. Kas tai?

Tarptautinės teisės praktikoje tai retas ir unikalus pripažinimas. Todėl būtinas specialus tyrimas norint išsiaiškinti, kodėl amerikiečiai pasirinko šią pripažinimo formą, kuo ji naudinga JAV diplomatams ir ką davė tai Lietuvai bei jos kaimynėms?

1922 m. liepos 24 d. JAV valstybės sekretorius Č. E. Hjuzas (Hughes) specialiu laišku kreipėsi į JAV prezidentą V. G. Hardingą (Harding) prašydamas pritarti, kad Baltijos šalių vyriausybėms būtų suteiktas pripažinimas. Pasak jo, tam „jau atėjo laikas“ ir „šis žingsnis yra suderintas su mūsų bendrąja politika Rusijos atžvilgiu“ [15]. Prezidentas pritarė. Įdomu tai, kad buvo pasiūlyta perskaityti pranešimą žodžiu: „Jungtinių Valstijų Vyriausybė pripažįsta Estijos, Latvijos ir Lietuvos vyriausybes“ bei parengti ir platesnį pareiškimą raštu [16]. Visa tai liepos 28 d. tuo pačiu metu Rygoje, Taline ir Kaune informavę Užsienio reikalų ministerijas turėjo atlikti ten dirbę JAV konsulai. Lietuvos archyvuose nepavyko rasti medžiagos apie oficialų JAV pranešimą su lietuvių diplomatų komentarais arba svarstymu. Oficialiame JAV diplomatinių dokumentų rinkinyje išspausdintas pareiškimas be minėto pranešimo [17]. Reikia manyti, kad sąmoningai buvo siekiama neskelbti žodinio pareiškimo. Tuo labiau kad pareiškime, remiantis pagrindinėmis Europos valstybėmis, kurios Estijos, Latvijos ir Lietuvos vyriausybes jau buvo pripažinusios *de jure* arba *de facto*, apie pripažinimą kalbama gana aptakiai. Taigi lyg logiškai tęsdama europiečių politiką JAV valdžia nenori išsiskirti „iš savo pusės suteikdama joms pripažinimą“ [18]. Būtina pažymėti, jog tuo metu tokios valstybės Europoje kaip Didžioji Britanija, Prancūzija, Italija ir Vokietija *de jure* pripažinimo Lietuvai oficialiai dar nebuvo suteikusi, bet jau atvirai svarstė tokią galimybę. Tai žinojo amerikiečių diplomatai ir tuos įvykius įdėmiai sekė. Jų sprendimą liepos 28 d. suteikti pripažinimą galime vertinti ir kaip siekį užbėgti europiečiams „už akių“. Taigi JAV diplomatija laimėjo ne tik politiniu, bet ir moraliniu požiūriu. Amerikiečiai Baltijos tautų akyse sugebėjo likti kaip didžiosios demokratijos šalis, mažųjų tautų gynėja ir taip sustiprinti savo tarptautinį autoritetą [19]. Tačiau amerikiečiai iki galo neįvertino europiečių diplomatijos. Ambasadorių konferencija 1922 m. gruodžio 20 d. nota nutarė pripažinti Lietuvos Respubliką *de jure* [20]. Šis tarptautinis pripažinimas buvo aukštesnio lygio nei amerikiečių.

Tarptautinės teisės profesorius V. Vadapalas pažymėjo, jog vyriausybės pripažinimo kriterijai yra mažiau akivaizdūs nei valstybės pripažinimo kriterijai [21]. Praktinis skirtumas išryškėja JAV suteikto pripažinimo atveju. Dar 1921 m. birželį pokalbyje su Lietuvos atstovu J. Vileišiu JAV valstybės sekretorius prasarė, jog „jis nesipriešina dėl mūsų nepriklausomybės pripažinimo su maža pastaba, jog toks pripažinimas duodamas laikinai“ [22]. Tai 1922 m. liepos 28 d. oficialiai paskelbto pareiškimo trečios pastraipos puikus komentaras. Šioje pastraipoje sakoma, kad „sudrumstoji Rusijos reikalų padėtis negali būti priežastis Rusijos teritorijos skirstymo ir skaitoma, kad šis nusistatymas neliečia dabartinio pripažinimo Estijos, Latvijos ir Lietuvos Vyriausybių“ [23]. Išvada gana aiški: kol Rusijos valdžioje bolševikai [24], tol tikslinga palaikyti Baltijos šalių nepriklausomybę. Tai savotiškas būdas silpninti bolševikinę Rusiją. Jau minėtame liepos 24 d. laiške JAV prezidentui valstybės sekretorius aiškiai pažymėjo, jog Baltijos šalių numatomas „Jungtinių Valstijų pripažinimas buvo užtęstas, kad apsvarstyti sąlygas, susijusias su visuotina Rusijos problema, ypatingai dėl savo laiku buvusio reikalo priešintis kai kurių Europos valstybių vyriausybių (Didžiosios Britanijos – J. S.) palinkimui kurstyti Rusijos valstybės padalinimą, buvo jaučiama, kad Jungtinių Valstijų interesai reikalavo stiprios ir vieningos bei demokratinės Rusijos ateityje“ [25]. Tai patikslina pats JAV valstybės sekretorius – 1921 m. gegužės 11 d. jis prasarė, jog „Baltijos valstybių pripažinimas galimas su tokia pastaba, jog jeigu senoji Rusija vėl susitvarkys, tai klausimas apie šių valstybių nepriklausomybę gali būti antrą kartą apsvarstytas“. Taigi paliekamas rezervas nebolševikinės Rusijos naudai. Tas rezervas – tai laikinas Baltijos valstybių pripažinimas.

Remdamiesi 1919 m. gegužės 26 d. JAV, Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Italijos ir

Japonijos vadovų pasirašytu laišku admirolui A. Kolčakui, kaip baltųjų rusų lyderiui, galime teigti, kad sąvoka „laikinas“ amerikiečių diplomatinėje terminologijoje nėra atsitiktinė. Minėtam laiške A. Kolčakas faktiškai pripažįstamas būsimosios demokratinės Rusijos vadovu, jeigu nerusiškoms tautoms, tarp jų ir lietuviams, Rusijoje bus suteikta plati autonomija [26]. Kadangi laiško iniciatoriai buvo amerikiečiai, tai, jų nuomone, Lietuva irgi turi būti Rusijos valstybės sudėtinė dalis, turinti autonomines teises, kaip ir Latvija, Estija, Ukraina ir kitos šalys. Šios autonominės teritorijos, kaip vakariečiai numatė, taip pat turės savo nacionalines vyriausybes, pavaldžias Rusijos centrui. Net 1922 m. pripažinimo pareiškime, kurį gavo ir Lietuvos vyriausybė, amerikiečiai pažymėjo, jog šiuo aktu nepažeidžiamas Rusijos nedalomumo principas. Taigi amerikiečiai nė kiek nenusikalto didžiarusiems, nes iš esmės jie 1922 m. pripažino, žinoma, užslėpta forma, autonomines teritorijas ir autonomines vyriausybes, kurios prireikus automatiškai ir neskausmingai „sugrįš“ į demokratinės Rusijos sudėtį. Pažymėtina, kad tokios autonomijos idėja buvo visiškai nepriimtina Baltijos šalių visuomenėms ir jų lyderiams. Tai puikiai suvokė amerikiečiai. Ir todėl, nenorėdami prieš save nuteikti Lietuvos, Latvijos ir Estijos visuomenių, pasitenkino oficialiu žodiniu pranešimu. Lietuvos Vyriausybės narys, užsienio reikalų ministras V. Jurgutis Seimą ir spaudą informavo, kad JAV „pripažino Lietuvą“. Lietuvių diplomatai rado neutralų variantą, kuris ilgam įsitvirtino spaudoje, diplomatų, o vėliau ir istorikų terminologijoje. Taip pavyko ilgam užmaskuoti tikro JAV pripažinimo esmę.

Tam tikru požiūriu Rusijos nedalomumo principas fiksuojamas Lietuvos delegacijos Taikos konferencijoje Paryžiuje pirmininko A. Voldemaro asmeniniame 1919 m. birželį rašytame laiške britų politikui prof. D. Simpsonui. Laiško esmė – jeigu Rusijoje bus atkurta demokratinė santvarka, tai Lietuva autonomijos pagrindais, kaip Bavarija Vokietijoje, galėtų tapti Rusijos federacijos dalimi [27]. Tačiau Lietuvos diplomatijos šefas taip rašydamas pats netikėjo, jog Rusijoje greitai bus atkurta demokratinė santvarka. Tai buvo tik A. Voldemaro ir Vakarų diplomatų politinis žaidimas. Bet šis jo laiškas Antantės šalių ir JAV politikų buvo priimtas kaip oficiali Lietuvos Vyriausybės pozicija su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. Vakariečiams laiškas tapo galimų Lietuvos ryšių su būsima demokratine Rusija argumentu. Neatsitiktinai JAV valstybės sekretorius R. Lansingas oficialiame 1919 m. spalio 15 d. rašte rekomendavo lietuviams susitarti su admirolu A. Kolčaku ir tapti Rusijos dalimi autonominėmis teisėmis. Tik esant tokiai padėčiai JAV galės palaikyti santykius su Lietuvos Vyriausybe [28]. Taigi Lietuvos nepriklausomybės klausimas priklausė nuo baltųjų ir raudonųjų jėgų kovos Rusijoje baigties. Baltųjų rusų pergalė Lietuvai reiškė autonomiją Rusijos sudėtyje. Būtina pažymėti, kad bolševikams tokios federacinės Vakarų šalių nuostatos buvo žinomos, todėl, skelbdami 1922 m. pabaigoje TSRS įkūrimą, jie jas pritaikė savo interesams. Ukrainos TSR, Baltarusijos TSR ir kitų atsiradimas Tarybų Sąjungos valstybėje – tai savotiška autonomijos idėja, lyg ir artima Vakarų sampratai, tik iškreipta turinio prasme. 1940 m. Lietuvos, Latvijos ir Estijos inkorporavimas į TSRS savotiškai atitiko amerikietiška 1919–1922 m. etaloną. Viskas būtų buvę gerai, jei tai būtų atsitikę nesant valdžioje bolševikams.

3. Kodėl pripažinimas užtruko iki 1922 m.

Šis klausimas tiesiogiai siejamas su pripažinimo pobūdžiu. Archyvinių dokumentų analizė rodo, kad ir toks riboto pobūdžio pripažinimas amerikiečiams buvo priverstinis ir be jų iniciatyvos. JAV politikai nerodė pastangų pagreitinti Baltijos valstybių pripažinimą, atvirksčiai – ieškojo priežasčių lėtinti, kiek galima toliau nukelti patį oficialų pripažinimo aktą. Pirmiausia tai paaiškinama tuo, kad Antantės ir JAV valstybių lyderiai laikėsi nuostatos, jog Rusijos valstybės teritorija, išskyrus Lenkiją ir Suomiją, kurios pripažįstamos nepriklausomomis, yra neskaidoma ir vientisa. Tai įtvirtinta jau minėtame dokumente – 1919 m. gegužės 26 d. sąjungininkų Aukščiausios tarybos notoje admirolui A. Kolčakui. Vakariečių viltis, jog Rusijoje bus greitai sutriuškinti bolševikai, ilgam stabdė Lietuvos, Latvijos ir Estijos pripažinimą. Ypač didelę įtaką Vašingtono administracijai darė baltųjų rusų ambasadorius B. Bachmetjevas – jis bandė atstovauti buvusios (ikikarinės) Rusijos tautų interesams. Istorikas A. Tarulis įrodė, jog iki 1921 m. vidurio JAV Valstybės departamento vadovybė visais svarbiausiais Baltijos šalių

klausimais tarėsi ir derino savo veiksmus su B. Bachmetjevu [29]. Politinės baltųjų rusų jėgos Paryžiuje, Berlyne arba Vašingtone buvo priešiškos Lenkijos politikų pastangoms įvairiais būdais prisijungti Lietuvą. Ambasadoriaus pozicija paaiškinama taip: Lietuvą bus sunkiau susigrąžinti, jei nuvertus bolševikus Rusijoje ji bus prijungta prie Lenkijos valstybės. Todėl geriau pripažinti Lietuvos, taip pat ir Latvijos bei Estijos, laikiną savarankiškumą. Be to, aiškėjant, jog bolševikų valdžia Rusijoje ilgam įsitvirtino ir artimiausiu metu esminių politinių pokyčių tenai nebuvo matyti, keitėsi ir B. Bachmetjevo statusas Vašingtone. Atsistatydindamas jis 1921 m. liepos 1 d. įteikė JAV Valstybės departamentui oficialų Memorandumą apie Baltijos valstybes. Dokumente jis siūlė šias valstybes „pripažinti sąlyginai“, t. y. laikinai. Ambasadorius pažymėjo, kad tokia pripažinimo forma neturi precedento diplomatinėje praktikoje [30]. Bet tokio pripažinimo principai jau buvo išdėstyti minėtoje 1919 m. gegužės 26 d. notoje. Apie tai šiek tiek vėliau. Tuo tarpu ambasadoriaus siūlomą pripažinimo formą suformulavo ir padiktavo, kaip jau buvo minėta, patys amerikiečiai dar prieš Memorandumo įteikimą.

Pažymėtina, jog įtempti Lietuvos ir Lenkijos santykiai buvo viena iš kliūčių Europos didžiosioms valstybėms pripažinti Lietuvą. 1921 m. sausio 26 d. *de jure* buvo pripažinta Latvija ir Estija (greičiausiai jų vyriausybės – J. S.), o Lietuvos pripažinimas buvo sulaukytas tol, kol nebus sureguliuota siena su Lenkija. Šis pripažinimo sulaukymas turėjo atgarsio Vašingtone [31]. Tai buvo amerikiečiams dar vienas pretekstas, kartu ir apsidraudimas stabdyti ne tik Lietuvos, bet ir Latvijos bei Estijos, nuviliant jų politikus, pripažinimą. Svarbu dar ir tai, kad tokia amerikiečių pozicija ir minėtas Memorandumas mums paaiškina, kodėl JAV diplomatai plačiai vartoja terminus „Baltijos provincijos“ ir „Baltijos valstybės“ vengdami išskirti nacionalines teritorijas. Mat į jas buvo žiūrima kaip į Rusijos federacijos sudėtinę dalį ir vengiama vienai kuriai nors iš jų suteikti išskirtinių teisių, leidžiančių išsiskirti iš trijulės siekiant nepriklausomybės įtvirtinimo ir greitesnio pripažinimo.

Ambasadoriaus B. Bachmetjevo pozicija formaliai „atrišo rankas“ JAV administracijai laisviau interpretuoti Baltijos valstybių statusą. Tačiau pasiruošimas tarptautinei Vašingtono konferencijai, kuri turėjo įvykti 1921 m. lapkričio 11 d. – 1922 m. vasario 6 d., ir jos surengimas dar kuriam laikui „užšaldė“ Baltijos valstybių pripažinimo klausimą. Amerikiečiams, siekiantiems savų tikslų, konferencijoje buvo neparanku kalbėti apie Rusijos teritorijų dalijimą – to ypač siekė Japonijos delegacija. Tačiau po konferencijos, t. y. 1922 m. kovą ir balandį, vėl pastebimas suaktyvėjimas – atskiri JAV politikai bei visuomenės veikėjai, o ką jau kalbėti apie lietuvių išėviją, nuolat ragino JAV Valstybės departamentą pripažinti Baltijos valstybes [32]. JAV atstovas Baltijos valstybėse E. Jangas balandžio 6 d. rašte (Valstybės departamentas raštą gavo balandžio 26 d.) įtikinėjo JAV valstybės sekretorių, kad būtina pripažinti Baltijos valstybes, nes, jo surinktais duomenimis, Rusijos demokratijos atkūrimas bus labai ilgas procesas. Atstovas pažymėjo, kad Baltijos valstybės yra padariusios apčiuopiamą pažangą savo teritorijos administravimo klausimu, kad jos tvarkosi pagal nuolatinės arba laikinas konstitucijas, kad jų demokratiškai išrinkti parlamentai leidžia gyventojų gerovei reikalingus įstatymus, mokesčiai renkami laikantis įstatymų. Kiekviena valstybė turi nors ir mažas, bet drausmingas kariuomenes. Taigi kiekviena šių valstybių visiškai atitinka pagrindinius jų valdžių tarptautinio pripažinimo reikalavimus [33]. Turbūt šie argumentai paskatino JAV diplomatinę tarnybą imtis praktiškesnių veiksmų.

1922 m. gegužės 1 d. JAV Valstybės departamento Rusijos reikalų skyriaus darbuotojai valstybės sekretoriui parengė slaptą dokumentą iš dviejų dalių: Argumentai už Baltijos valstybių pripažinimą ir Argumentai prieš Baltijos valstybių pripažinimą [34]. Taigi amerikiečiai norėjo apibendrinti pripažinimo plusus ir minusus. Pateikdami teigiamus pripažinimo argumentus, jie apsiribojo tuo, kad Baltijos valstybės jau trejus metus egzistuoja *de facto*, ir jas jau yra pripažinusi Tautų Sąjunga bei kai kurios didžiosios valstybės. Atkreiptas dėmesys, kad tai senos Europos tautos, pasižyminčios kalbos ir kultūros specifika, dabar kuriančios nepriklausomą ekonominį gyvenimą. Amerikiečių nuomone, Baltijos valstybių pripažinimas sustiprintų demokratijos raidą pačiose valstybėse ir aplinkiniuose kraštuose [35]. Šie daugiau moraliniai, bet akivaizdūs argumentai buvo nurodyti ir 1922 m. pripažinimo pareiškimo pradžioje, ir pabaigoje: „Estijos, Latvijos ir Lietuvos Vyriausybės yra jau pripažintos arba *de*

jure, arba *de facto* svarbiausių Europos vyriausybių ir turi sutarčių santykius su savo kaimynais (...) yra įsitvirtinusios ir palaikomos vietinių gyventojų“ [36]. Toks diplomatinio ir juridinio dokumento įforminimas logiškai pagrįstas objektyviomis sąlygomis, išplaukiančiomis iš JAV užsienio politikos principų. Vienas iš jų – nerodyti pirmoms iniciatyvos, jei tai nėra svarbu JAV politikai. Neatsitiktinai, pateikdami vieną iš argumentų „prieš“, amerikiečiai abejojo, ar tikslinga JAV diplomacijai rodyti pripažinimo iniciatyvą, kuri „nebus JAV diplomacijos laimėjimas“. Tuo labiau kad tai ateityje gali būti žalinga būsimiems santykiams su Rusija [37]. Bet kartu galime teigti, jog yra ekonominis veiksnys, skatinantis amerikietiškąją diplomatiją. Kaip teigiamas pripažinimo argumentas įvardijamas JAV prekybos su Rusija per Baltijos uostus palengvinimas bei greitesnis Baltijos šalių skolų Amerikai sumokėjimas [38].

Tuo tarpu argumentai „prieš“ dar kartą akivaizdžiai liudija JAV valdžios norą išlaikyti nesuskaldytą „stiprią ir vieningą Rusiją“. Amerikiečių įsitikinimu, Baltijos valstybių pripažinimas „pakeis ankstesnę tarptautinę pusiausvyrą“ ir net sukels vadinamąją politinę grandininę reakciją – ir kitos nerusiškos Rusijos teritorijos gal bandys reikalauti pripažinimo. Amerikiečių nuomone, Baltijos valstybių pripažinimas sumažins jų atsakomybę už dalį Rusijos imperijos užsienio skolų bei trukdys JAV ir Rusijai prekiauti ateityje (tranzitas, muito mokesčiai ir pan.) [39]. Taigi iš dokumento susidaro įspūdis, kad argumentai „prieš“ ir savo politine svarba lenkia argumentus „už“. Tai, suprantama, turėjo reikšmės JAV Valstybės departamento vadovams formuluojant specifinę Lietuvos, Latvijos ir Estijos vyriausybių pripažinimo formą.

Verta pažymėti, kad JAV vyriausybei ideali valstybė buvo ji pati. Todėl, būdama federacijų ir sąjungų šalininkė, savaime buvo naujų ir mažų valstybių kūrimosi priešininkė. Tokios valstybės amerikiečiams atrodė nestabilios ir pavojingos. Kaip pavyzdys jiems buvo Balkanų valstybės, kurios nuolat tarpusavyje kariavo. Be to, amerikiečius stipriai veikė ir ekonominiai veiksniai. Mat iš mažų valstybių menka nauda: nedidelė prekyba ir nedidelio kapitalo investicija. Amerikiečių dėmesį Baltijos valstybės traukė savo strategine, ekonomine ir karine padėtimi. Kalbamuojų laikotarpiu tai buvo puikus lieptas į Rusijos rinkas.

4. Pripažinimo kategorijos klausimas

1922 m. liepos 25 d. JAV valstybės sekretoriaus Č. E. Hjuzo pasirašytoje telegramoje JAV atstovui Baltijos valstybėse E. Jangui nurodyta pranešti Estijos, Latvijos ir Lietuvos užsienio reikalų ministerijoms, jog liepos 28 d. ryte JAV suteiks kiekvienai „pilną pripažinimą“ (*full recognition*) [40]. Tuo tarpu oficialiame pareiškime pažymėta, kad JAV suteikia „pripažinimą“ (be žodžio „pilnas“). Prieš tai nurodyta, jog minėtos šalių vyriausybės jau yra „pripažintos *de jure* arba *de facto* svarbiausių Europos valstybių“ [41]. JAV diplomatai akivaizdžiai vengia oficialiai nurodyti konkrečią pripažinimo kategoriją – *de facto*, *de jure*, ar abi iš karto. Posakis „pilnas pripažinimas“ galėtų reikšti paskutinį variantą. Lietuvos užsienio reikalų ministerijos vadovai, gavę amerikiečių pripažinimo pareiškimą, jo kopiją ir komentarą apie „pripažinimą Lietuvos Amerikos Suvienytomis Valstijomis *de jure*“ nusiuntė Lietuvos atstovui V. Čarneckiui į Vašingtoną. [42]. Tokiai pozicijai pritarė ir istorikas A. Tarulis [43]. Ir tarptautinės teisės vadovėliuose kalbama apie *de jure* pripažinimą kaip apie „pilną“ (arba „visišką“) pripažinimą [44]. Teoriškai yra taip, bet turimi faktai pripažinimą verčia interpretuoti šiek tiek kitaip.

Džiaugsmą dėl pripažinimo lietuviškoji visuomenė Lietuvoje ir JAV reiškė per spaudą,

mitinguose, demonstracijose – buvo dėkojama amerikiečiams už Lietuvos pripažinimą *de jure* [45]. Taigi visur kalbama apie *de jure* pripažinimą, nors apie tai tiesiogiai oficialiame pareiškime nerašoma. Be to, gal „visiškas pripažinimas“ reiškia ir *de jure*, ir *de facto*? Kaip galima būtų suprasti *de facto* vietą šiame 1922 m. JAV pripažinimo akte? Ar iš vis toks pripažinimas buvo? Aptariant tai būtina prisiminti jau ne kartą minėtą 1919 m. gegužės 26 d. notą admiralui A. Kolčakui. Penktoje notos sąlygoje, kalbant apie Rusijos federacijos autonomines teritorijas, sakoma, kad „Rusijos valstybė sutinka pripažinti šias teritorijas kaip autonomines ir patvirtinti *de facto* santykius, kurie gali būti tarp šių vyriausybių ir Sąjunginių, ir Susivienijusių vyriausybių“ [46]. Tokiu pagrindu *de facto* pripažinimą Lietuvos Vyriausybei pirmiausia suteikė Didžioji Britanija – 1919 m. rugsėjo 24 d., Prancūzija – 1920 m. gegužės 11 d. ir net Lenkija – 1920 m. liepos 7 d. Bet oficialaus pripažinimo iš JAV nebuvo gauta, apie tai nerašo ir to meto Lietuvos bei JAV spauda, nerasta atitinkamų dokumentų archyvuose. Labiau tikėtina, kad 1922 m. liepos 28 d. pripažinimas aprėpia ir *de facto*, ir *de jure*. Įdomu tai, kad Lietuvos atstovas J. Vileišis ir JAV lietuvių veikėjas M. Vinikas, turėjęs diplomatinį išsilavinimą, ne kartą pažymėjo, jog JAV vyriausybė nepraktikuoja *de facto* pripažinimo, o taiko tik vieną – *de jure* pripažinimą. Anot jų, JAV valdžia neskiria šių dviejų pripažinimo formų [47]. Tuo tarpu archyviniai diplomatiniai dokumentai rodo, kad *de facto* JAV diplomatijoje galėjo egzistuoti. 1920 m. balandžio 3 d. Lietuvos atstovas J. Vileišis buvo, jo žodžiais tariant, „priimtas pusiau oficialiai“ valstybės sekretoriaus B. Kolbio, su kuriuo kalbėjosi apie Lietuvos pripažinimą *de facto*. B. Kolbis pasakė, jog lietuviai greitu laiku gaus, ko reikalauja, ir žadėjo šį klausimą „pavaryti greičiau“ [48]. O štai 1920 m. liepos 23 d. telegramoje JAV atstovas Baltijos valstybėse E. Jangas rekomendavo JAV Valstybės departamentui visas tris valstybes tuojau pat pripažinti *de facto*, o artimiausiu metu suteikti *de jure* pripažinimą Latvijai ir Lietuvai [49]. Vėliau kalba apie *de facto* pripažinimą nutrūksta JAV diplomatinuose sluoksniuose, tačiau apie *de jure* pripažinimą kalbama gana dažnai [50]. Formuojasi nuomonė, kad Lietuva, tiksliau jos vyriausybė, jau laikoma pripažinta *de facto*. Tarptautinės teisės teorijoje ir praktikoje pripažinimas *de facto* galimas ir nedarant formalus pareiškimo, kai su nauja valstybe arba vyriausybe palaikomi normalūs tarptautiniai santykiai: sudaromos tarptautinės sutartys, palaikomi diplomatiniai arba konsuliniai santykiai, rengiami oficialūs atstovų vizitai ir pan. [51]. Lietuvos ir JAV santykių 1919–1922 m. praktikoje visa tai yra. Net ir pats JAV valstybės sekretorius savo laiške JAV prezidentui pažymi amerikiečių atstovo Baltijos valstybėse ir konsulo Kaune ryšius su Lietuvos valdžia bei neformaliai Vašingtone priimtus Baltijos vyriausybių atstovus Amerikoje [52]. Akivaizdžiausias faktas – JAV konsulato 1921 m. lapkričio 7 d. atidarymas Kaune. Tiesa, oficialūs JAV atstovai pareiškė, jog konsulato įsteigimas neturi nieko bendra su Lietuvos pripažinimu, jis tik privalo „tarpininkauti biznio reikalams“ [53]. Bet ir čia amerikiečiai abstrakčiai kalba apie „pripažinimą“ neskirstydami į kategorijas. Lietuvių istoriografijoje jau buvo atkreiptas dėmesys į pripažinimo formas. Istorikė R. Žepkaitė, neatlikusi išsamesnės analizės, konsulatą siejo su *de facto* pripažinimu [54]. Galima teigti, kad esant tokiai komplikuotai Baltijos valstybių padėčiai JAV politikos planuose nebuvo numatytas formalus juridinis *de facto* pripažinimo įvardijimas. Faktiškai formalus pareiškimo nebuvo padaryta. O tai, savaime aišku, buvo žalinga Lietuvai, Latvijai ir Estijai tarptautiniu mastu. Taigi remiantis 1919 m. gegužės 26 d. nota A. Kolčakui galima teigti, kad amerikiečiai neoficialiai palaikė *de facto* santykius su Lietuvos Vyriausybe. Tuo labiau kad 1921 m. balandžio 2 d. JAV Valstybės departamento užsienio prekybos patarėjo parengtame Memorandume nedviprasmiškai pažymėta, kad amerikiečiai „pripažįsta Baltijos valstybių egzistavimo faktą“ [55].

5. Vietoje išvadų

Taigi yra pagrindas manyti, kad JAV ir Lietuvos santykiai 1919–1922 m. buvo grindžiami neįvardytu Lietuvos Vyriausybės pripažinimu *de facto*, kuris netiesiogiai fiksuojamas 1922 m. liepos 28 d. pareiškime. Tačiau tuo metu buvo kalbama, ypač didžiosiose Europos valstybėse, apie *de jure* pripažinimą. Todėl visuomenė į jį ir kreipė dėmesį vertindama JAV suteiktą pripažinimą. Amerikiečiai, vengdami tarptautinių įsipareigojimų Baltijos valstybėms,

suranda ne tik įdomų pripažinimo formuluotės tekstinio išdėstymo, bet ir netradicinį pripažinimo būdą. Konkretumo nebuvimas oficialiame pripažinimo pareiškime sudaro galimybes toliau manipuluoti svarstant pripažinimo formas ateityje. Tai sąmoningai daroma būsimų santykių su demokratine Rusija labai ir kartu sukuriamas Lietuvos, Latvijos ir Estijos valstybių laikinumo precedentas.

Toks ribotas Baltijos valstybių pripažinimas turėjo ir teigiamų ypatybių. Pirmiausia, pripažinimas suteiktas Lietuvos Vyriausybei tuo metu, kai ji buvo jau praradusi Vilniaus kraštą, o Klaipėdos kraštas dar nebuvo įteisintas tarptautiniu mastu kaip Lietuvos dalis. Juridinis Lietuvos valstybės pripažinimas (suteiktas amerikiečių) būtų užkirtęs kelią susigrąžinti minėtas teritorijas. Antra, JAV pirmoji iš Vakarų didžiųjų valstybių tokiu lygiu pripažino Lietuvą ir tai suteikė jai pasitikėjimo tarptautiniu mastu bei moralinio stiprumo kovojant už nacionalines savo teises. Tai pastebėjo patys amerikiečiai. JAV konsulas Kaune rašte į Vašingtoną teigė, jog pripažinimas „įkvėpė lietuviams naujų jėgų sunkioje kovoje už savo teises“ [56]. Konsulo žodžius patvirtina Lietuvos Vyriausybės atsakymas priimti Ambasadorių konferencijos siūlymą Nemuno internacionalizavimo klausimu.

NUORODOS Į LITERATŪRĄ IR ŠALTINIUS *

1. **Skirius J.** Lietuvių visuomenininkas ir diplomatas Bronius Kazys Balutis (1880–1967): Tėvynei paaukotas gyvenimas. – Vilnius, 2001. P. 225–240.
2. **Jurgėla C. R.** Lithuania and the United States: The Establishment of State Relations. – Chicago, 1985. P. 264.
3. **Jasys J.** Amerikos politika Baltijos valstybių atžvilgiu. Amerikietis, dirbęs 10 m. studijai apie Lietuvą, Latviją, Estiją // Darbininkas. 1969 01 31. Nr. 9. P. 4; Ten pat. 1969 02 07. Nr. 10. P. 4; Ten pat. 1969 02 12. Nr. 11. P. 4.
4. Albert N. Tarulis A. American-Baltic Relations 1918–1922: The Struggle Over Recognition. – Washington, D. C. 1965. P. 386.
5. **Talvar H.** The Foreign Policy of Estonia 1918–1921. Tallinn, 1978. P. 130; Puga A. Politika imperializma SŠA v otnošenii buržuaznoj Latvijai 1920–1929 g.g. Avtoreferat disertaciji kandidata istoričeskikh nauk. Leningrad, 1986. S. 15.
6. **Skirius J.** Lietuvos pripažinimo klausimas Jungtinėse Amerikos Valstijose 1920–1922 metais // Istorija. Vilnius, 1989. T. 30. P. 81–97; Skirius J. Lietuvos užatlantės diplomatija 1918–1929 metais: santykių su JAV politiniai ir ekonominiai aspektai. – Vilnius, 1995. P. 22–69; Skirius J. U. S. Government Policy Toward Lithuania 1920–1922. Chicago, 2000. P. 121.
7. **Bačkis S. A.** Lietuvos-JAV santykiai dviejų šimtmečių (1776–1976) laikotarpyje // Karys. 1976. Nr.6. P. 203; Kostas R. Jurgėla. Lietuvos saitai su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis // Ten pat. Nr.7. P. 260; Simutis A. Kova Amerikoje už Nepriklausomos Lietuvos pripažinimą // Naujoji Viltis. 1982. Nr. 15. P. 18–20; Skirius J. Istorinė uodega. 1922 metais Jungtinės Amerikos Valstijos nepripažino Lietuvos nepriklausomybės // Lietuvos aidas. 1997 07 24. Nr. 143. P. 12; Skirius J. Nauji faktai apie JAV 1922 metų ribotą Lietuvos pripažinimą // Ten pat. 2002 07 23. P. 14.
8. National Archives of the United States, Washington (toliau - NAUS). – M1178 – 3, 8, 19; M1185 – 1, 2.
9. Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA). – F. 383, ap. 2,3,7; F. 656, ap. 1,2.
10. The Department of States. Papers Relating to the Foreign Relations of the United States (toliau – FRUS).1920. – Washington, 1936. Vol. 3; FRUS. 1921. Washington, 1936. Vol. 2; FRUS.1922. Washington, 1938. Vol. 2.
11. **Skirius J.** Lietuvių visuomenininkas ir diplomatas Bronius Kazys Balutis. Min. veik. P. 225, 227–228.
12. **Skirius J.** Lietuvos pripažinimo klausimas Jungtinėse Amerikos Valstijose 1920–1922 metais.- Min. str. P. 92–93; Skirius J. U. S. Government Policy. Min. veik. P. 39.
13. 1920 09 07 JAV Jūrų sekretoriaus raštas JAV valstybės sekretoriui // NAUS. – M1185–1. P. 588.
14. FRUS. 1922. Vol. 2. P. 105.

---

* Autoriaus pageidavimu, literatūros sąrašas nekeičiamas.

15. 1922 07 24 JAV prezidento V. G.Hardingo ir valstybės sekretoriaus Č. E. Hjuzo susirašinėjimas (vertimas) // Pasaulio lietuvių archyvas Čikagoje (toliau – PLAČ). Amerikos lietuvių tarybos (1939–1990) fondas. Bylos ir lapai nenumeruoti.
16. Ten pat.
17. FRUS. 1922. Vol. 2. P. 873–874.
18. Ten pat.
19. **Skirius J.** Lietuvos užatlantės diplomatija. Min. veik. P. 65.
20. **Skirius J.** Lietuvos visuomenininkas ir diplomatas Bronius Kazys Balutis. Min.veik. P. 232.
21. **Vadapalas V.** Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius, 1998. P. 219.
22. LCVA, f. 383, ap. 7, b. 192, l. 23.
23. FRUS.1922. Vol. 2. P. 873–874.
24. Po 1918 03 03 bolševikinės vyriausybės taikos sutarties su kaizerine Vokietija Breste RTFSR tampa Vokietijos sąjungininke, o tuo pačiu Antantės ir JAV priešininke.
25. PLAČ.
26. Russian-American Relations (March,1917 – March, 1920). Documents and Papers. – New York, 1920. P. 339.
27. Plačiau žr.: Laurinavičius Č. Lietuvos – Sovietų Rusijos taikos sutartis (1920 m. liepos 12 d. sutarties problema). Vilnius, 1992. P. 75–76; Lietuvos užsienio reikalų ministrai 1918–1940. Kaunas, 1999. P. 29–30.
28. **Skirius J.** Lietuvos užatlantės diplomatija. Min. veik. P. 36–37.
29. **Tarulis A.** American-Baltic Relations 1918–1922. Min. veik. P. 348–350.
30. FRUS.1921. Vol. 2. P. 755–759.
31. The Commissioner at Riga (Young) to the Secretary of State. Riga, May 9, 1921 // FRUS.1921. Vol. 2. P. 755.
32. **Tarulis A.** Min. veik. P. 354, 356; Pagaliau Lietuvą pripažino ir JAV prezidentas // Darbininkas, 1969 02 12. Nr. 11. P. 4.
33. The Commissioner at Riga (Young) to Secretary of State. Riga, April 6, 1922 // FRUS. 1922. Vol.2. P. 869–872.
34. Division of Russian Affairs. May 1, 1922 // NAUS. – M1185–2. P. 495–496.
35. Ten pat. P. 496.
36. FRUS. 1922. Vol. 2. P. 873–874.
37. NAUS. – M1185–2. P. 495.
38. Ten pat.
39. Ten pat.
40. FRUS.1922. Vol. 2. P. 873.
41. Ten pat.
42. 1922 07 31 URM Bendrojo departamento sekretorės St. Jaloveckienės pranešimas V. Čarneckiui į Vašingtoną // LCVA, f. 656, ap. 1, b. 245, l. 99.
43. **Tarulis A.** Min. veik. P. 358.
44. **Vadapalas V.** Min.veik. P. 213.
45. Amerika pripažino Lietuvą // Vienybė. 1962 07 27. Nr. 29. P. 1, 4–6; Didžioji New Yorko demonstracija // Ten pat, P. 10, 12; Tarulis A. Min. veik. P. 358.
46. Russian - American Relations. Min. veik. P. 339.
47. **Skirius J.** Lietuvos pripažinimo klausimas Jungtinėse Amerikos Valstijose 1920–1922 metais.- Min. str. P. 96.
48. 1920 04 03 J.Vileišio laiško URM nuorašas // LCVA, f. 656, ap. 1, b. 243, l. 239.
49. FRUS. 1920. Vol. 3. P. 652.
50. Ten pat; FRUS. 1921. Vol. 2. P. 755; FRUS. 1922. Vol. 2. P. 872.
51. **Vadapalas V.** Min. veik. P. 213.
52. PLAČ.
53. **Skirius J.** Lietuvos užatlantės diplomatija. Min. veik. P. 67–68.
54. Istorija Litovskoj SSR. Vilnius, 1978. S. 342.
55. Memorandum. April 2, 1921 // NAUS. – M1185–1. P. 726.
56. 1922 m. lapkričio mėn. JAV konsulo Kaune Klemento S. Edvardo pranešimas JAV Valstybės departamentui // NAUS. – M1178–1. P. 510.

The Problem of International Recognition Granted to Lithuania by the USA in 1922

Assoc. Prof. Dr. Juozas Skirius

Law University of Lithuania

SUMMARY

The statement drafted by the Diplomatic Service of the USA on the 28th day of July 1922 specified in the concealed form temporariness of self-dependence of the state system of Lithuania and, at the same time, Latvia and Estonia, as long as the Bolshevist Russia exists, as well as conditionality of the states by acknowledging their governments only, and not the states themselves. In principle, it was in line with the vision favored by the westerners: the vision of national governments of Lithuania, Latvia and Estonia in the composition of the democratic Russia. It was approved by governments of the USA, France, the Great Britain, and by leaders of the White Russians as well. The expression “complete recognition” contained in the statement of recognition meant de jure and de facto recognition that was not named directly by the Americans in the statement of recognition because of the planned in future relations with the future democratic Russia.

Before the official, yet peculiar, diplomatic act, the Americans used to maintain informal relations with the Baltic States on the basis of indirect de facto recognition leaning upon the note of the 26th day of May 1919 addressed to admiral A. Kolchak, the official proclamation of which was avoided by the diplomacy of the USA (contrary to the grand states in Europe) until 1922.

